

Nederlandse belastingfaciliteiten voor concernfinanciering

Gebruik van het CFA-regime en consequenties voor nieuwe wetgeving

Inleiding

Nederland probeert met een gunstig fiscaal klimaat financieringsactiviteiten van multinationals aan te trekken. Sommige belastingmaatregelen kunnen echter als neveneffect hebben dat andere landen belastinginkomsten mislopen. In 2006 en 2007 heeft SOMO mogelijke nadelige effecten voor ontwikkelingslanden in kaart gebracht en een ruwe schatting gemaakt dat Nederland minstens €100 miljoen aan belastingontwijking in ontwikkelingslanden faciliteert.¹

Voor meer inzicht in de neveneffecten van Nederlandse belastingwetgeving zijn gegevens op bedrijfsniveau nodig. Deze briefing beschrijft daarom het gebruik van het Concern Financierings Activiteiten (CFA)-regime, een Nederlandse belastingfaciliteit, op basis van bedrijfsinformatie van de Nederlandse Kamer van Koophandel en de US Securities and Exchange Commission.

Het doel van deze briefing is om politici en beleidsmakers te informeren over nieuwe bevindingen die van belang zijn voor besluitvorming over de Vennootschapsbelasting (Vpb). Het betreft met name besluitvorming over de groepsrentebox en over alternatieven voor de fiscale behandeling van groepsrente (dwz. rente op leningen tussen verschillende vestigingen van dezelfde multinational).

Samenvatting van het CFA-regime

Het CFA-regime is een complexe belastingregeling. In het kort worden de rente- en royalty-inkomsten ontvangen van buitenlandse vestigingen van een multinational, min de rente- en royalty-uitgaven betaald aan buitenlandse vestigingen, in Nederland belast tegen één vijfde van het normale Vpb-tarief. Hierdoor is het aantrekkelijk voor multinationals om dochterbedrijven vanuit Nederland met leningen te financieren. De regeling werd in 1997 van kracht en toepassing van de faciliteit moest per bedrijf voor een periode van 10 jaar goedgekeurd worden door de belastingdienst.² Omdat de regeling een aantal beperkende voorwaarden kent, is de belasting op financieringsactiviteiten in de praktijk gemiddeld zo'n 15%. Het CFA-regime is in 2003 afgeschaft onder druk van de Europese

Commissie en de Europese Gedragscodegroep voor belasting op ondernemingen. Voor bedrijven die al waren toegelaten geldt een overgangperiode tot uiterlijk eind 2010.³

Toelatingen tot het CFA-regime

In een brief aan de Europese Commissie meldt Nederland dat er in totaal 87 bedrijven tot het CFA-regime zijn toegelaten.⁴ Mogelijk zijn drie CFA-beschikkingen die de belastingdienst voor 11 juli 2001 had voorgedragen aan de Staatssecretaris en die in 2002 zijn afgegeven⁵ hierin nog niet meegeteld. Aanvragen waar de belastingdienst 11 juli 2001 nog geen besluit over genomen had, werden niet meer afgerond. In 2007 won Friesland Foods echter een rechtszaak dat deze alsnog behandeld moeten worden.⁶

De lijst van CFA-beschikkingen is niet openbaar, maar op basis van bedrijfsinformatie konden veertien bedrijven die het CFA-regime hebben toegepast worden geïdentificeerd. Deze staan in onderstaande tabel, met het land van het moederbedrijf en de periode van toepassing. James Hardie is een Amerikaans-Australisch bedrijf waarvan het moederbedrijf in Nederland gevestigd is. Nederlandse baggeraars hebben ook gebruik gemaakt van het CFA-regime.⁷

Bedrijf	Land	Periode
Ahold	NL	1997-2001
Vedior	NL	1997-2006
Kendrion	NL	1998-2007
TKH Group	NL	1998-2007
McGregor Fashion Group	NL	2000-2009 ^a
Ten Cate	NL	1998-2007
Wolters Kluwer	NL	1999-2008
James Hardie Industries	NL	2002-2011 ^b
Gamma Holding	NL	..
Van der Moolen	NL	..
BHP Billiton	UK	1998-2007 ^c
SAB Miller	UK	1998-2005 ^b
Compass Group	UK	..
Neschen	DE	2000-2009

Periode betreft fiscale jaren. Noten: fiscale jaren eindigend ^a 31 jan; ^b 31 mrt (CFA-regime eindigt uiterlijk 31 dec 2010); ^c 30 jun.

Tevens zijn er globale gegevens bekend over de grootte en nationaliteit van de 87 bedrijven. Van negen bedrijven bedroegen de activa die voor groepsfinanciering gebruikt werden minder dan €7 mln en van minstens zeven bedrijven bedroegen deze tussen de €7 mln en €27 mln. Verder waren er onder de 87 bedrijven twintig Midkap- en AEX-bedrijven (bv. Ahold, Ten Cate). De overige bedrijven waren buitenlands (bv. BHP Billiton), Small Cap-bedrijven (bv. Gamma Holding), elders beursgenoteerd (bv. James Hardie) of niet-beursgenoteerd (bv. McGregor).

Omvang van de belastingvoordelen

Van sommige Nederlandse bedrijven zijn gegevens beschikbaar over de omvang van de belastingvoordelen door toepassing van CFA-regime. Onderstaande tabel geeft voor 7 multinationals het gemiddelde jaarlijkse belastingvoordeel voor de aangegeven periode. Het effect op de effectieve Vpb-druk verschilt per jaar en per bedrijf, van ongeveer -2 procentpunt voor TKH Group tot -10 procentpunt voor Wolters Kluwer. De toepassing van het CFA-regime is één van de oorzaken van de relatief lage Vpb-druk van Nederlandse multinationals.⁸

Bedrijf (Nederlands)	Voordeel (mln/jaar)	Periode
Ahold ^a	€ 55,2	1997
Wolters Kluwer	€ 32,9	2001-2007
James Hardie Industries	\$ 12,2	2002-2008 ^b
Van der Moolen	€ 7,5	2000-2001
Vedior	€ 6,7	2001-2006
Ten Cate	€ 1,7	2001-2002
Gamma Holding	€ 1,5	2001-2004
TKH Group	€ 0,7	2005-2007

Afrondingsverschillen mogelijk. Noten: ^a Omrekenkoers f1 = €0,454. Voor 1998-2001 was het gemiddeld voordeel plus effect afwijkend Vpb-tarief buitenlandse deelnemingen €82,2 mln/jaar. ^b Fiscale jaren eindigend 31 mrt.

Voor buitenlandse multinationals konden alleen schattingen van de jaarlijkse belastingvoordelen gemaakt worden op basis van het saldo van rente- en royalty-inkomsten (zie tabel). Daarbij is uit gegaan van een gemiddeld 20 procentpunt lagere Vpb-druk over dit saldo. Het werkelijke voordeel kan lager liggen. Bij SAB Miller bestaan de inkomsten voor het grootste deel uit royalties, bij BHP Billiton en Neschen vooral uit rente.

Bedrijf (buitenlands)	Voordeel (mln/jaar)	Periode
SAB Miller	\$ 9	1999-2005 ^a
BHP Billiton	\$ 8	1998-2007 ^b
Compass Group	€ 1	2004-2006
Neschen	€ 1	2003-2006

Noten: Fiscale jaren eindigend ^a 31 mrt; ^b 30 jun.

Het is opvallend dat de belastingvoordelen voor sommige Nederlandse multinationals meer bedragen dan voor sommige veel grotere buitenlandse multinationals als BHP Billiton en SAB Miller. Het is echter mogelijk dat de vier bedrijven in de tabel niet representatief zijn voor alle buitenlandse bedrijven die het CFA-regime toepassen.

Effecten op financieringsstructuur⁹

Waarschijnlijk hebben de meeste bedrijven die van het CFA-regime gebruik gingen maken hun financieringsstructuur aangepast om meer profijt te hebben van de regeling. Ten Cate heeft bijvoorbeeld een groot deel van de buitenlandse leningen van het concern vervangen door leningen vanuit Nederland. In 1998 werd in totaal €10 miljard aan investeringen naar Nederland overgeheveld en kwam er een eind aan de trend van verplaatsing van financieringsactiviteiten naar het buitenland.¹⁰ Daarnaast hebben bedrijven het beheer van intellectuele eigendomsrechten aangepast. In 1997 werd de merknaam McGregor bijvoorbeeld overgekocht door de financieringsdochter van het bedrijf die tot het CFA-regime werd toegelaten.

Een aantal bedrijven heeft het gebruik van de faciliteit inmiddels beëindigd en ook daarbij vonden vaak aanpassingen in de financieringsstructuur plaats. Ahold verplaatste haar financiële hoofdkantoor in 2002 naar Zwitserland vanwege onzekerheid over het voortbestaan van het CFA-regime. Uitzendbureau Randstad, dat Vedior heeft overgenomen, verplaatste het financiële hoofdkantoor in 2007 naar België. De winsten van het Nederlandse financieringsbedrijf van SAB Miller worden sinds 2005 in het Verenigd Koninkrijk (VK) belast en sinds dat jaar lopen ongeveer \$ 400 miljoen aan externe leningen niet meer via Nederland.

Naast de verplaatsing van financiële centra en intellectuele eigendomsrechten kan een bedrijf ook de vorm van bedrijfsfinanciering afstemmen op het CFA-regime. De Nederlandse

financieringsmaatschappij van Neschen verstrekte bijvoorbeeld voor meer dan € 60 miljoen leningen aan buitenlandse vestigingen, voornamelijk aan het moederbedrijf, maar is zelf voornamelijk gefinancierd met externe leningen. Het saldo van interne rente-inkomsten, dat onder het CFA-regime laag belast wordt, is daardoor maximaal.

De verplaatsing van financiële centra heeft overigens meestal geen directe gevolgen voor de locatie van andere bedrijfsactiviteiten of de besliscentra (hoofdkantoren) van multinationals. Hoewel het voor bedrijven in principe de voorkeur zal hebben om financieringsactiviteiten bij het hoofdkantoor te houden, zijn veel financieringsmaatschappijen nauwelijks locatiegebonden omdat zij maar weinig mensen in dienst hebben.¹¹

Economische effecten van het CFA-regime

Het CFA-regime en de daarmee samenhangende verplaatsing van financiële centra en intellectuele eigendomsrechten hebben verschillende economische effecten.

▣ Marktverstoring

Multinationals die het CFA-regime toepassen, hebben een concurrentievoordeel ten opzichte van andere bedrijven die geen gebruik kunnen maken van de belastingfaciliteit omdat zij bijvoorbeeld geen buitenlandse vestigingen hebben. Deze andere bedrijven, die misschien efficiënter produceren, moeten relatief meer belasting betalen. Daardoor kan de werking van de markt verstoord worden.

▣ Hogere Vpb-opbrengst in Nederland

Het aantrekken van bedrijfskapitaal (leningen en intellectueel eigendom) en bijbehorende inkomstenstromen (rente en royalty's) leidt tot een hogere Vpb-opbrengst voor de Nederlandse staat van naar schatting € 225 miljoen.¹²

▣ Lagere Vpb-opbrengst in concurrerende landen

Omgekeerd leidt dit tot lagere Vpb-opbrengsten in de landen waar het bedrijfskapitaal vandaan komt. Daarbij gaat het met name om landen die concurreren om financieringsactiviteiten, zoals België, Zwitserland, Luxemburg, Ierland en het Verenigd Koninkrijk.

Intellectuele eigendomsrechten kunnen echter ook uit andere landen afkomstig zijn. Veel merknamen van SAB Miller komen bijvoorbeeld oorspronkelijk uit Zuid-Afrika. Door royalty-betalingen van SAB Miller aan een Nederlandse vestiging loopt Zuid-Afrika miljoenen aan belastingeninkomsten mis.¹³ Om dit soort constructies te bestrijden, beperkt de regering van Zuid-Afrika vanaf 2009 de aftrek van royalty-uitgaven aan een buitenlandse entiteit voor het gebruik van intellectueel eigendom dat uit Zuid-Afrika zelf afkomstig is.¹⁴

Overigens wordt bij de verkoop van intellectuele eigendomsrechten aan een vestiging in een ander land vaak belasting geheven over de opbrengsten uit deze verkoop. De waarde van intellectueel eigendom, en daarmee de juiste verkoopprijs, kan echter lastig te bepalen zijn.

▣ Lagere Vpb-opbrengst in andere landen

Concernfinanciering biedt bijna altijd mogelijkheden voor internationale arbitrage vanwege tariefverschillen tussen landen en de mobiliteit van financieringsactiviteiten. Het CFA-regime vergroot deze mogelijkheden omdat rente- en royalty-uitgaven in het buitenland doorgaans een veel hogere belastingaftrek opleveren (bv. een tegen Vpb-tarief van 30%) dan de bijbehorende inkomsten in Nederland worden belast (bv. 10%). Dit maakt het aantrekkelijk om rente- en royalty-betalingen binnen een multinational te vergroten, bijvoorbeeld door buitenlandse vestigingen hogere leningen vanuit Nederland te verstrekken (en minder met eigen vermogen of externe leningen te financieren). De belasting die in andere landen ontweken wordt, doordat de aftrek van rente- en royalty-kosten daar hoger is dan normaal, is dan ongeveer gelijk aan het voordeel voor de multinational plus de Vpb-opbrengst in Nederland over de betreffende inkomstenstroom. In hoeverre dit effect optreedt, is echter niet vast te stellen op basis van de beschikbare informatie.

In principe kan dit in alle landen waar een multinational actief is tot lagere Vpb-opbrengsten leiden, dus niet alleen in landen die met Nederland concurreren om financieringsactiviteiten, maar bijvoorbeeld ook in ontwikkelingslanden. Van de veertien

geïdentificeerde bedrijven hebben vooral BHP Billiton en SAB Miller omvangrijke activiteiten in ontwikkelingslanden. De grootste leningen die BHP Billiton vanuit Nederland verstrekte, gingen naar vestigingen in Australië, Canada en het Verenigd Koninkrijk. Er werden echter ook leningen van meer dan \$ 200 miljoen verstrekt aan vestigingen in Zuid-Afrika en Mozambique. SAB Miller ontving in de periode 2003-2005 gemiddeld \$ 35 miljoen aan royalty's van buitenlandse vestigingen, maar de verdeling over herkomstlanden is niet bekend.

Nieuwe belastingwetgeving

In april 2005 werd een nieuwe belastingfaciliteit voorgesteld om het CFA-regime op te volgen, de groepsrentebox, als onderdeel van het wetsvoorstel 'Werken aan Winst'.¹⁵ Het doel van deze nieuwe faciliteit was om te voorkomen dat financieringsactiviteiten Nederland zouden verlaten als gevolg van de afschaffing van het CFA-regime. De groepsrentebox is een eenvoudiger regeling en komt neer op een Vpb-tarief van 5% over het saldo van de groepsrente (rente ontvangen van en betaald aan andere vestigingen van dezelfde multinational). Royalty-inkomsten vallen niet onder de nieuwe regeling.

Per oktober 2008 onderzoekt de Europese Commissie nog of de groepsrentebox geen vorm van verboden staatssteun is. De beslissing wordt eind 2008 of begin 2009 verwacht.¹⁶ De groepsrentebox treedt pas in werking nadat deze is goedgekeurd door de Europese Commissie.

Omdat de groepsrentebox ook toegepast kan worden door veel in Nederland gevestigde bedrijven die niet in aanmerking kwamen voor het CFA-regime, wordt verwacht dat de groepsrentebox Nederland per saldo geen belastinginkomsten oplevert, maar structureel € 360 miljoen per jaar gaat kosten.¹⁷ Als de nieuwe regeling meer financieringsactiviteiten aantrekt dan het CFA-regime, of het vertrek van financieringsactiviteiten die niet onder het CFA-regime vielen voorkomt, vallen de kosten per saldo mogelijk lager uit.¹⁸ Naast een lagere Vpb-opbrengst in Nederland heeft de groepsrentebox ook andere economische effecten, vergelijkbaar met het CFA-regime (marktverstoring, lagere Vpb-opbrengsten in concurrerende en andere landen). Voor zover bekend is van deze effecten geen analyse gemaakt.

In augustus 2008 ontstond verontwaardiging over fiscale constructies van private equity fondsen die Nederlandse bedrijven hadden overgenomen en deze bedrijven vervolgens grote leningen aan lieten gaan (mogelijk via financieringsmaatschappijen van de private equity fondsen in belastingparadijzen). Als gevolg van de hoge rentelasten maakten de overgenomen bedrijven grote verliezen en ontvingen zij de belastingen die over het voorgaande jaar betaald waren weer terug.¹⁹ In deze situatie mist Nederland zelf Vpb-opbrengsten als gevolg van verhoogde rente-uitgaven van bedrijven, net zoals andere landen belastinginkomsten gemist kunnen hebben als gevolg van het CFA-regime.

Eind augustus deden drie hoogleraren fiscaal recht een voorstel voor aanpassing van de belastingwetgeving waarmee Nederland zowel financieringsactiviteiten aantrekt als de gemiste belastingopbrengsten door renteaftrek beperkt.²⁰ In het voorstel zijn rente-inkomsten ontvangen van buitenlandse vestigingen vrijgesteld van belasting in Nederland en omgekeerd zijn rente-uitgaven aan buitenlandse vestigingen niet langer aftrekbaar (maw. defiscalisering van de groepsrente).

De Staatssecretaris van Financiën bereidt aanpassingen van de Vennootschapsbelasting voor en heeft aangegeven daarbij ook naar het bovengenoemde voorstel te kijken.

Conclusies

De nieuwe bevindingen brengen enkele misverstanden aan het licht. Vaak wordt verondersteld dat het CFA-regime een groot aantal buitenlandse multinationals heeft aangetrokken. Het aantal toelatingen was echter beperkt en uit bedrijfsinformatie blijkt dat Nederlandse multinationals ook aanzienlijk van het CFA-regime hebben geprofiteerd. Van de 87 multinationals die (voor 2002) tot de regeling zijn toegelaten, had zeker een kwart een Nederlands moederbedrijf.

Verder wordt algemeen verondersteld dat de groepsrentebox multinationals ertoe aanzet om financieringsactiviteiten in Nederland te houden of terug te halen. Het blijkt echter dat sommige bedrijven het CFA-regime vooral gebruikten vooral royalty-inkomsten (bv. SAB Miller, McGregor) of voor het doorsluizen van externe

leningen (bv. Neschen, SAB Miller). De groepsrentebox biedt deze mogelijkheden niet en zal daarom voor sommige tot het CFA-regime toegelaten multinationals minder aantrekkelijk zijn. Wel is het mogelijk dat de groepsrentebox nieuwe financieringsactiviteiten van andere multinationals aantrekt.

De voorbeelden van individuele bedrijven bevestigen de mobiliteit van financieringsactiviteiten en de concurrentie van landen als Zwitserland en België. Financieringsactiviteiten staan echter los van operationele activiteiten, dus het aantrekken ervan lijkt alleen voordelig als dit hogere Vpb-opbrengsten met zich meebrengt. Bij het CFA-regime was dit wel het geval, maar bij de groepsrentebox niet. Kortom, de invoering van de groepsrentebox lijkt helemaal niet gunstig voor Nederland: er zijn aanzienlijke kosten aan verbonden en het is onduidelijk wat de voordelen zijn.

Ook blijft er onduidelijkheid over de gevolgen van Nederlandse belastingfaciliteiten voor andere landen omdat er nog weinig bekend is over buitenlandse multinationals die tot het CFA-regime zijn toegelaten. De royalty-constructies van SAB Miller illustreren dat lage en midden-inkomenslanden belasting mis kunnen lopen als gevolg van Nederlandse belastingfaciliteiten. Dit geldt ook voor de groepsrentebox en het voorstel om rente-inkomsten ontvangen van buitenlandse vestigingen niet te belasten. Op dit punt is echter nog onvoldoende informatie beschikbaar voor verdergaande conclusies.

Informatiebehoefte en transparantie

Voor meer inzicht in de belastingplanning van multinationals en private equity fondsen, en in de gevolgen daarvan voor zowel Nederland als andere landen, is het wenselijk dat er meer transparantie komt.²¹ Dit kan door multinationals te vragen om financiële gegevens per land te publiceren (*country-by-country reporting*) in plaats van alleen voor het totale concern wereldwijd. Enkele multinationals, zoals Anglo American en Talisman Energy, rapporteren hun belastingbijdragen al per land.²² De vrijwillige richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI), de internationale standaard voor duurzaamheidsverslaggeving, schrijven dit ook voor.²³ De meeste bedrijven passen de richtlijnen op dit punt echter nog niet toe. De overheid zou bedrijven hiertoe kunnen aanmoedigen. Overigens waren de 14 genoemde bedrijven die van de CFA-regeling gebruik hebben gemaakt hier relatief transparant over.

In principe is het mogelijk om internationale standaarden voor financiële rapportage (IFRS) zodanig aan te passen dat publicatie van financiële gegevens per land verplicht wordt. Voor de mijnbouw-, olie- en gasindustrie heeft het Europees Parlement al een verzoek ingediend bij de Europese Commissie om de ontwikkeling van een financiële rapportagestandaard per land te ondersteunen.²⁴ Op termijn zou ook voor andere sectoren aan dergelijke standaard ontwikkeld kunnen worden.

*Deze briefing is geschreven door SOMO
(Stichting Onderzoek Multinationals Ondernemingen).*

Voor meer informatie:

<http://somo.nl/dossiers/mvo/belastingontwijking>

Bronverwijzingen (websites bezocht nov 2008)

¹ F. Weyzig & M. van Dijk, Tax haven and development partner: Incoherence in Dutch government policies? (Amsterdam: [SOMO](#), jun 2007); M. van Dijk, F. Weyzig & R. Murphy, The Netherlands: A tax haven? (Amsterdam: [SOMO](#), nov 2006).

² Wet van 13 december 1996 tot wijziging van de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 (...). [Staatsblad 1996 651](#).

³ Beschikking van de Commissie ([2003/515/EG](#)), 17 feb 2003, p. L180/52-66

⁴ Zie noot 3, p. L180/58.

⁵ Handelingen Eerste Kamer, Belastingplan 2003, 10 dec 2002, p. 12-375.

⁶ Judgment of the Court of First Instance of 12 Sep 2007 - Koninklijke Friesland Foods v Commission (Case T-348/03) ([2007/C 247/35](#)), p. C 247/24.

⁷ Wetgevingsoverleg 18 sep 2006, TK vergaderjaar 2006–2007, [30 572 nr. 13](#).

⁸ J. Dohmen, "Fiscale cadeautjes voor multinationals," 21 feb 2008, [NRC](#), Sec. Economie, p. 15-6; F. Bongers, Statistiek Financiën van Grote ondernemingen: Effectieve Vpb-druk (Den Haag, [CBS](#): 20 okt 2008).

⁹ De voorbeelden in deze paragraaf zijn gebaseerd op informatie uit jaarverslagen van de betreffende bedrijven.

¹⁰ Zie noot 3, p. L180/57.

¹¹ Zie ook E. Gostelie et al., Hoofdkantoren een hoofdzaak: Tijd voor industriepolitiek nieuwe stijl (Amsterdam: [BCG](#), mrt 2008), p. 17.

¹² Nota Werken aan winst: Naar een laag tarief en een brede grondslag, TK vergaderjaar 2004–2005, [30 107 Nr. 2](#), p. 22.

¹³ Voor meer informatie over royalty-constructies van SAB Miller, zie S. Hattingh, BHP Billiton and SAB: Outward Capital Movement and the International Expansion of South African Corporate Giants, 2007, <[www.taxjustice.net](#)>.

¹⁴ Republic of South Africa, Explanatory memorandum on the Revenue Laws Amendment Bill 2007,

<[www.treasury.gov.za](#)>, p. 31-4; C. Bonnette, "Tax deductions for intellectual property reduced", 15 jul 2008, <[www.moneywebtax.co.za](#)>.

¹⁵ Wetsvoorstel [Groepsrentebox](#), Wet van 30 november 2006, houdende wijziging van belastingwetten (...); zie ook [Wet op de Vennootschapsbelasting 1969](#), artikel 12c.

¹⁶ Nota 23 okt 2008, TK vergaderjaar 2008–2009, [31 704 nr. 8](#), p. 16-8.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Wetgevingsoverleg 18 sep 2006, TK vergaderjaar 2006–2007, [30 572 nr. 13](#), p. 41-2.

¹⁹ S. Sitalsing, 'Stop fiscale trucage private equity', [De Volkskrant](#), 22 aug 2008, Sec. Economie, p. 7.

²⁰ F. Engelen, H. Vording & S. van Weeghel, Wijziging van belastingwetten met het oog op het tegengaan van uitholling van de belastinggrondslag en het verbeteren van het fiscale vestigingsklimaat, 28 aug 2008, <[www.law.leidenuniv.nl](#)>.

²¹ Zie ook A. Hollander, "Denk ook aan bijsmaak van vrijstelling", Het Financieele Dagblad, 18 sep 2008, Sec. Recht & Belastingen, p. 8.

²² Anglo American, [Report to Society 2007](#), p. 20; Talisman Energy, [Corporate Responsibility Report 2007](#), p. 35.

²³ GRI Indicator Protocols Set: EC (Version 3.0), <[www.globalreporting.org](#)>, section 2.2 e), p. 5.

²⁴ European Parliament resolution of 14 November 2007 on the draft Commission regulation amending Regulation (EC) No 1725/2003 (...), P6_TA(2007)0526, <[www.europarl.eu](#)>.